

СВИЩОВСКИТЕ ВЪЗРОЖДЕНСКИ ТЪРГОВЦИ В СЛЕДОСВОБОЖДЕНСКА БЪЛГАРИЯ

Емилия ВАЧЕВА

Abstract: *The purpose of this article is to trace the activities of the Revival Revolutionary Svishtov Commercial Companies after the Liberation. The report is based on archival document sources, published statistics, and on existing research on the issue. Their year of founding and the time of existence, their legal form, as well as the main items with which they trade and their contacts with local and foreign companies are clarified.*

Key words: *trade, manufactured and colonial goods, commercial companies, bankruptcy, economic crisis*

JEL: N33

През Възраждането град Свищов се утвърждава и придобива славата на общобългарски търговски център. За това способстват благоприятното му географско положение, удобните икономически връзки с вътрешността на страната, богатият селскостопански хинтерланд и най-вече откриването на свободното корабоплаване по р. Дунав, след 30-те години на XIX в. Във връзка с активната посредническа търговия между европейските страни, Русия и различните провинции на Османската империя, в града израстват много търговски фирми (Drumeva, 2018: pp. 18-111). В историческата литература се посочва, че до Освобождението тук се създават 45 търговски фирми и действат 100 кантори, поддържани от 200 търговски семейства. (Ganchev, 1929: pp. 379-401). Някои от най-известните са тези на Цвятко Радославов, Димитър и Григор Начович, Генко и Димитър Аневи, братя Ковачеви, Алеко и Иваница х. Константинови, Ал. Шишманов, братя Кръстевич, братя Попович, братя Бешкови, Яни Станчев, Борис Ненович, Атанас Каракашев и др. (Drumeva, 2018: pp. 18-111; Roussev, 2015: p. 450). Част от тях продължават дейността си и след Освобождението, а други по различни причини прекратяват търговията си.

Целта на настоящата статия е да се разкрие облика на възрожденските търговци продължили дейността си и в периода след Освобождението до навечерието на Балканските войни. Изяснява се годината на основаване и времето на

съществуване на фирмите, тяхната правна форма, както и основните артикули, с които търгуват.

За настоящата работа е използвана ценна информация от Търговския регистър на Свищовския окръжен съд, заведен през 1898 г.¹, документите се съхраняват в Държавен архивен фонд – Велико Търново. Друг източник е поредицата „Български алманах“, чиито томове са публикувани в периода от 1894 до 1911 г. Привлечени са също сведения от някои национални и местни периодични издания. Използвани са данни и от досегашни проучвания за социално-икономическите проблеми след Освобождението, както и от краеведчески изследвания.

След Руско-турската освободителна война дълго време селското стопанство запазва примитивния си характер, а занаятите по ред причини, от вътрешен и външен характер, са в упадък. Сравнително по-бързо се възстановява търговията, особено след Съединението. За това допринасят увеличеният брой население, което е ангажирано с административно-управленческа дейност или с производство извън селското стопанство, увеличаване на потреблението на промишлени стоки, провежданата от държавата покровителствана политика и митническите тарифи в защита на местното производство, увеличаване на селскостопанската продукция, която се събира чрез мрежата на вътрешната търговия и пр. (Marinova, 2010: pp. 101-102; Kostov, Veleva, Dimitrov, Penchev & Stoianov 2013: pp. 110-111).

Свищовските търговски фирми развиват дейността си съобразно приетите от българските правителства закони, регламентиращи организацията и правилата във вътрешната търговия. Сред тях са: Закон за пазарната търговия (1880 г.), Закон за тържищата (1883 г.), а с най-голяма важност е Търговския закон (1897 г.) и неговите определения за правните норми на търговската дейност. В началото на XX в. законодателните инициативи продължават с цел да се модернизира и да се подобри организацията на търговията. Приети са още няколко по-важни закона: Закон за търговските и индустриалните марки (1904 г.), Закон за публичните разпродажби (1905 г.), Закон за пътуващите търговски агенти (1905 г.), Закон за борсите (1907 г.), изменение в Закона за мерките и теглилките (1910 г.) и др. (Marinova, 2010: pp. 101-102; Kostov, Veleva, Dimitrov, Penchev & Stoianov 2013: pp. 110-111). В началните години след Освобождението държавата не се намесва активно във вътрешната търговия, освен в очертаване на новите рамки, в които тя да се развива.

---

¹ От месец юни всички фирми подлежат на регистрация по силата на Търговски закон (1897 г.)

Външната търговия също бележи значително увеличение. В нейната структура основен износен дял заемат зърнените храни, следвани от произведенията на животновъдството, кожи и кожени изделия и др. Най-често се внасят индустриални суровини, машини и транспортни средства. По-голяма част от стокообмена се извършва през пристанищата на река Дунав, но в края на XIX в. тяхната роля намалява поради свързването на държавата с европейската ж.п. мрежа и изграждането на черноморските пристанища (Marinova, 2010: pp.102-105).

До този момент липсват цялостни подробни изследвания за свишовските възрожденски търговски фирми, с изключение тази на Цветко Радославов (Drumeva, 2018). За сега се разполага със сигурна информация за предмета на дейност на онези от тях, които продължават да се развиват след Освобождението и преминават регистрация през 1898 г. Сведенията сочат, че това са фирмата на „Д. Начович“, „Братя Самоковлиеви“, „Ангел Цвятков и Сие“, „Георги Н. Високов“, „Петър Димов и Христо Донков“, „Бр. Теодорови“, „Филип Маринов“, „Братя Апостол и Анастас Моневи“, „Бръчков & Кодов“, „В & Д Павурджиеви“, „Братя Д. Стамови“, „Киро Ил. Вълев“.

Димитър Начович е известен търговец на колониални стоки още от Възраждането. През 1898 г. регистрира събирателно дружество „Д. Начович“ заедно с д-р Ванков от София и Марко К. Павлов от Свищов. Основна дейност на фирмата продължава да е търговията с колониални стоки². Няма конкретни данни до кога развива дейност, но в „Български алманах“ за 1911 г. не се открива. До края на XIX в., във всички издания на „Български алманах“ се посочва, че фирмата търгува с брашовска стока³ (Bulgarian Almanac, 1894: p. 614; Bulgarian Almanac, 1895: p. 238; Bulgarian Almanac, 1896: p. 252).

„Братя Самоковлиеви“ представлява събирателното дружество със солидарна неограничена отговорност, основано през 1873 г. от двамата братя – Апостол и Янко Г. Самоковлиеви⁴. Има сигурно основание да се смята, че братята започват да търгуват по-рано – в „Български алманах“ за 1897 г. те посочват за начало на своята дейност 1866 година. (Bulgarian Almanac, 1897: p. 1450), но защо в търговския регистър е упомената 1873 г. не е известно. Може да се допусне, без претенция за доказана истинност, че фирмата от 1866 г. е претърпяла фалит или по някакви други причини спира работа, и през 1873 г. те основават нова. От края на 90-те години на XIX в. наред с износ на зърнени храни, братята се захващат и с

---

² ДА – В. Търново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 593, л. 104-108.

³ Стоките, доставяни от Брашов стават известни със събирателното наименование „брашовия“ - Rusev 2015, p. 445

⁴ ДА – В. Търново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 25-26.

внос на колониални и манифактурни стоки. Успоредно с това развиват и банкерство, но в значително по-малка степен⁵. То придобива по-голяма тежест в общата им дейност и ангажира по-значителен дял от капиталите им едва след свиването на търговията в града в края на XIX и началото на XX в.⁶

Фирмата „Д. А. Буров & Сие“ десетилетия се развива изключително успешно и става една от най-мощните в страната с важно място в промишлената и банкова история до 1944 г.⁷ Дейността ѝ е обект на интерес в не малко изследвания, но все още има разминаване в мненията за някои моменти от нейната начална дейност (Ivanov, 2012: p. 373). Безспорното е, че през 1862 г. Димитър А. Буров основава в Горна Оряховица банкерско-търговска къща „Буров Д. А. и съдружие“, в която участва той заедно с братята си Атанас, Цани и Илия. Тя отпуска кредити, изнася кожи, добитък, пашкули и внася бакалски стоки, дребна железария и селски инвентар. Към 1890 г. в ръководството ѝ настъпват промени. След смъртта на братята си, Д. А. Буров включва в него техните наследници, като новорегистрираното събирателното дружество носи името „Д. А. Буров & Сие Горна Оряховица, Свищов, Русе“ (Porov, 1994, pp. 13-15). То започва да работи от 1891 г. (Bulgarian Almanac, 1897: p. 1452). Фактът, че фирмата „Д. А. Буров & Сие“ е продължение на възникналата през 1862 г. структура категорично сочи и търговския регистър. Според регистрацията № 706 от 19 юни 1898 г. на Свищовския окръжен съд, публикувана в Държавен вестник бр. 213 от 1898 г. „Д. А. Буров & Сие“ е създадена през 1862 г. като събирателно дружество. Главното седалище е в Горна Оряховица, а в Свищов има негов клон. Към момента на регистрацията на фирмата в нея участват Д. А. Буров, Н. А. Буров, А. А. Буров, И. Д. Шаранков от Г. Оряховица, и А. Ц. Буров и Ив. Д. Буров от Свищов. Дружеството се занимава с „разни колониални стоки, банкерство и др.“⁸. Дейността на фирмата „Д. А. Буров и сие“ в града продължава до средата на 1912 г.⁹

---

⁵ Доказателство за това е факта, че в Български алманах за 1893, 1894, 1895, 1896, 1897 и 1898 г. те фигурират в групата само на търговците-житари, но не и на банкерите – Bulgarian Almanac, 1893, p. 983; Bulgarian Almanac, 1894, p. 614; Bulgarian Almanac, 1895, p. 239; Bulgarian Almanac, 1896, p. 252; Bulgarian Almanac, 1897, p. 1450.

⁶ През 1911 г. те вече фигурират в групата на банкерите и са представени като собственици на банкерска къща. – Bulgarian Almanac, 1911, p. 494;

⁷ Според в. „Търговски фар“ тя е най-голямата в страната – вж. Ivanov 2010, p. 482.

⁸ ДА – В. Търново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 62-63.

⁹ През юли 1912 г. Атанас Ц. Буров обявява къщата си за продан с опция и за отдаване под наем, магазините на фирмата се отдават под наем, както и воденицата му близо до манастира, заедно със 100 дка земя от които 60 дка на вода за зеленчукова градина – Родина, I, 53, 15 юли 1912.

През 1847 г. Ангел Цвятков основава събирателно дружество „Ангел Цвятков и сие“ с предмет на дейност купуване и продаване на манифактурни стоки на едро и дребно и други. Представители на фирмата са неговите синове Филип, Владимир, Цветан и Стефан А. Цветкови. В града те имат два магазина – на ул. Александровска и Николска¹⁰ (Bulgarian Almanac, 1894: pp. 616; Bulgarian Almanac, 1896: pp. 253, Bulgarian Almanac, 1911: pp. 496) и разполагат с голям склад. От запазените търговски тефтери на Ангел Цвятков е видно, че за 1883 г. в него са внесени стоки за 1 695 236 лв., а през 1888 г. за 1 809 211 лв., фирмата продължава да поддържа установените от Възраждането контакти освен с вътрешността на страната, но и с Виена, Галац и Цариград (Slavev, Monev, Ivanov, Minev, Ignatov, Ruseva, Marinov, & Apostolov, 1980: pp. 158-159). Тя се утвърждава като безспорен лидер във вноса на манифактурни стоки и дълго време оспорва предимствата на русенските фирми в тази сфера (Bochev, 1998: p. 597). Тяхната дейност по време на кризата в града, в края на XIX в., постепенно се свива. В търсенето на нови възможности през 1901 г. те откриват клон на фирмата в Русе, а през 1905 г. в София. През 1914 г. от фирмата излизат Стефан А. Цвятков и Владимир А. Цвятков, а останалите двама братя продължават да упражняват същата търговска дейност в русенския и софийския клон. Магазинът в Свищов остава собственост на Стефан А. Цветков. Промени настъпват и през 1917 г., когато Владимир А. Цвятков умира като опълченец на фронта.

Георги Н. Високов е едър търговец и житар от Възраждането. През 1898 г. той регистрира своята фирма „Георги Н. Високов“, като посочва същия предмет на дейност - търговия с житарство и суватлък¹¹ (Bulgarian Almanac, 1894: p. 617; Bulgarian Almanac, 1895: p. 241; Bulgarian Almanac, 1897: p. 1451)

Събирателното дружество „Петър Димов и Христо Донков“ се основава през 1868 г. При регистрирането на фирмата се посочва като основна дейност търговия на дребно с манифактурни стоки и бояджийство. Представители са Петър Димов и Христо Донков. Фирмата е закрыта на 28 януари 1902 г.¹²

„Братя Теодорови“ основават събирателно дружество през 1868 г. В него участват Пантелей, Данаил и Апостол Теодорови с цел търговия на дървен строителен

---

¹⁰ ДА – В. Търново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 28-29. В „Български алманах“ за 1895 г. фирмата е поставена освен в графата търговия с манифактурни стоки, но и към стъклари, а Ангел Цвятков е отбелязан като бижутер – Bulgarian Almanac, 1895, pp. 238, 240.

¹¹ ДА – В. Търново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 647, л. 32-33. В „Алманахът“ за 1911 г., е поставен освен в групата на суватчиите, но и при житарите – В: Bulgarian Almanac, 1911, pp. 495, 497.

¹² ДА – В. Търново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 36-37.

материал. Фирмата развива успешна дейност и след Освобождението. През януари 1902 г. Пантилей Теодоров престава да бъде член на дружеството, като управлението му се поема от останалите двама членове. През 1915 г. умира Данаил Теодоров и във фирмата влиза неговия син Тодор Д. Теодоров¹³ (Bulgarian Almanac, 1894: p. 617; Bulgarian Almanac, 1895: p. 241; Bulgarian Almanac, 1911: p. 495). В семейната фирма не е включен другият син Николай Теодоров, по неизвестни за сега причини. Неговият син Апостол Н. Теодоров (Сенова-Tosheva, 2011: p. 241) на 1 януари 1902 г. заедно с Петър Ненов основават събирателно дружество „Теодоров Ненов“ с цел комисионерство, спедиция на внос и износ на местни и чуждестранни стоки, размяна на пари и инкасо. Фирмата просъществува до 1908 г., като нейните активи и пасиви се поемат от Алеко Н. Теодоров¹⁴. По-късно той регистрира еднолична фирма за банкерство, комисионерство-спедиторство.¹⁵

Възрожденският търговец Филип Маринов при регистрирането на събирателното дружество „Филип Маринов“ посочва, че фирмата търгува с храни от 1871 г. В нея участва и Тони Стоянов¹⁶ (Bulgarian Almanac, 1911: p. 495). В „Български алманах“ за 1894 и 1895 г. се посочва, че той търгува с жита (Bulgarian Almanac, 1894: p. 615; Bulgarian Almanac 1895 : p. 240), а за 1896 г. и с брашовски стоки (Bulgarian Almanac, 1896: p. 251). Филип Маринов взема активно участие в стопанския живот на града. Той влиза в управителния съвет на Свищовското спестително акционерно дружество „Дунав“ (1896 г.)¹⁷. През 1893 г. заедно със синовете си основават събирателното дружество „Филип Маринов & синове“ с предмет на дейност търговия на железарски стоки. В него участват Филип Маринов, Марин Ф. Маринов и Александър Маринов. Освен с железария, те търгуват и с колониални стоки (Bulgarian Almanac, 1911: p. 496).

„Братя Апостол и Анастас Маневи“ търгува с жита от 1873 г. Фирмата се регистрира през юни 1898 г. Посочва се, че дружеството е събирателно с представители Апостол Манев и Анастас Манев¹⁸ (Bulgarian Almanac, 1894: p. 615; Bulgarian Almanac, 1895: p. 239).

Дружеството „Бръчков и Кодов“ е събирателно, основано през 1874 г. Състои се от Ангел Бръчков и Димитър Кодов и двамата от град Свищов. То се занимава с купуване и продаване на храни и други стоки¹⁹ (Bulgarian Almanac,

---

¹³ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 44-45.

¹⁴ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 133-134.

¹⁵ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 647, л. 97-98.

¹⁶ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 67-68.

¹⁷ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 10-15.

¹⁸ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 34-35.

¹⁹ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 29-30.

1894: p. 616; Bulgarian Almanac, 1895: p. 240). Фирмата е обявена в несъстоятелност, без да се посочва причината за това в регистъра. Предполага се, че това е станало в края на XIX в., защото в „Български алманах“ за 1911 г. не се среща.

Събирателното дружество „В & Д Паворджиев“ е основано през 1875 г.²⁰ от Вълко и Димо Паворджиеви с цел търговия с колониални стоки²¹, като дейността е продължена и след Освобождението. През 1900 г. Вълко Паворджиев напуска и целия актив и пасив на фирмата остава под управлението на другия брат – Димо²². Две години по-късно той създава самостоятелна фирма „Димо Н. Паворджиев“ с основна дейност търговия с колониални стоки²³ (Bulgarian Almanac, 1911: p. 496). В „Български алманах“ за 1894, 1895 и 1896 г. те са поставени в графата на търговци на брашовска стока (Bulgarian Almanac, 1894: p. 614; Bulgarian Almanac, 1895: p. 238; Bulgarian Almanac, 1896: p. 251).

„Братя Д. Стамови“ е събирателно дружество, действащо от 1875 г. и се занимават с купуването и продаването на разни храни²⁴. В „Български алманах“ те фигурират като търговци-житари през всичките години, включително и през 1911 г. (Bulgarian Almanac, 1894: p. 615; Bulgarian Almanac, 1895: p. 239; Bulgarian Almanac, 1896: p. 252; Bulgarian Almanac, 1911: p. 495).

През 1898 г. Киро Ил. Вълев регистрира фирма „Киро Ил. Вълев“ с предмет на дейност търговия с дървен материал²⁵. В „Български алманах“ той е отбелязан и като собственик на склад за дървен материал (Bulgarian Almanac, 1894: p. 617; Bulgarian Almanac, 1897: p. 1452). Няма конкретни данни до кога просъществува едноличната му фирма, но в „Български алманах“ за 1911 г. тя не фигурира. На 17 февруари 1897 г. заедно с Лазар Паяков създават събирателното дружество „Паяков & Вълев“ с цел комисионна, спедиция, покупка и продажба на храни. То просъществува до 29 август 1905 г.²⁶ През 1898 г. фирмата сключва договор с новооткритата агентура на Българска търговска банка в Свищов. Това е споразумение за отпускане на финансов ресурс, който посредникът след това може да преотдава на трети лица на пиацата, спазвайки договорените условия. В края на годината агентурата се закрива.

Единственото, което се знае за сега за Георги Янев, е че на 19 юни 1898 г.

---

²⁰ В Български алманах за 1897 г се посочва, че фирмата търгува с колониални стоки на едро и дребно от 1870 г. - Bulgarian Almanac, 1897, p. 1451.

²¹ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 46-47.

²² ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 46-47,

²³ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 647, л. 68-69.

²⁴ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 645, л. 21-22.

²⁵ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 261, л. 91.

²⁶ ДА – В. Гърново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 261, л. 91.

регистрира фирма „Георги Янев“, която търгува от 1876 г. с катран и в молбата си за регистрация пояснява, че и занаят ще развива същата дейност²⁷.

От търговското поприще след Освобождението излизат мощни търговски фирми като тази на Бора Ненович, Мирон К. Бешков, Братя Кръстич, Ал. Шишманов и др. До момента няма данни, които да разкрият кога и защо прекратяват дейността си тези търговци. Вероятно световната аграрна криза от 1873 г., която се изразява в спад на цените на селскостопански стоки, е оказала влияние върху възрожденските търговци, най-вече житари. Някои от тях вероятно са претърпели значителна загуба на капитал, което не им позволява да продължат търговската си дейност. Не е случаен факта, че големия търговец Цв. Радославов, съзирайки опасността от загуби поради очертаващата се неблагоприятна конюнктура, се оттегля от житната търговия. Възможно е да се допусне, че и други търговци са последвали неговия пример.

Може да се търси причината и в друга насока. По голяма част от наследниците на богатите търговски родове не продължават семейната традиция. Те се вливат в административно-управленческия апарат на страната. Като пример могат да се посочат Григор Начович, Георги Т. Данаилов, Иваница Иванов, Драган Цанков, Иван Д. Шишманов и др. В спомените си от ученическите години, прекарани в Свищов Ст. Бочев пише: „Но имаше и нещо друго – поколението търговци от близкото предосвободенско време си отиваше, а неговите потомци се разсейваха в интелектуален живот, в политиката, отчасти и в чиновничеството. Малцина млади хора, които се опитваха да продължат бащината си фирма, нямаха бащиното си упрство и способности“ (Bochev, 1998: p. 597).

Добри времена за развитието на търговията в града настъпва с Руско-турската освободителна война. Благодарение на усилените търговски контактите между местното население и руските войски се натрупва значително количество капитал. Усилена дейност търговците развиват през 80-те години на XIX в. През този период Свищов затвърждава ролята си на търговски център от регионално и национално значение. До края на XIX в. стратегическата политика на държавата за преориентация на селскостопанския износ към Черно море все още не успява да отнеме водещата роля на река Дунав в износа на зърнени храни. През десетилетието 1886-1895 г. Свищов, спрямо останалите крайдунавски градове - Видин, Лом, Оряхово, Никопол, Русе, Тутракан и Силистра, заема по процентен дял първо място при износа и второ при вноса (Marinova, 2016: 373). Независимо, че през този период се натрупват капитали, все още те не се влагат в изграждането на промишлени предприятия. Няма данни някой от възрожденските търговци да са инвестирали в такова начинание.

---

²⁷ ДА – В. Търново, ф. 928К, оп. 1, а.е. 261, л. 58.

След търговския подем към 1896 г. Свищов изживява голяма икономическа криза. Съдбоносен удар нанасят наводненията и слабата реколта през 1897 г. и последиците от тях са широко отразени в местната²⁸, а също и в националната преса²⁹. През следващите няколко години ролята на града във външната търговия на България бързо намалява поради ред причини, сред които основните са: пускане в действие на централната железница (1899 г.) и на жп. линията Русе – Търново (1900 г.), които отклоняват значителна част от износа на Северна България към Черно море; засилване конкуренцията с някои по-малки дунавски пристанища, като например Сомовит, свързан по железен път с Плевен; забавяне на строителството на предвидения по правителствена програма кей в града и на жп. линията Свищов – Левски (Marinova, 2017, pp. 392-393).

През този период много фирми обявяват фалит, свиват дейността си или изместват цялата си или част от дейността си в друго населено място. Така постъпва фирмата на Ангел Цвятков. Един от нейните представители се измества в Русе, и там клонът на дружеството бързо увеличава операциите си. Свищовският клон продължава да се ръководи от основателя Ангел Цвятков заедно с младия Стефан Цвятков³⁰. По-голяма част от възрожденските търговци не преживяват тази криза. Някои от тях вече не се срещат в „Български алманах“ за 1911 г. – „Братя Апостол и Анастас Маневи“, „Киро Ил. Вълев“ и „Димитър Начович“. След отминаване на кризата, и макар че се забелязва известно оживление в града, Свищов никога не си възвръща славата на важен търговски център. Преориентацията на износа на селскостопанска продукция към Черно море чрез централната железница засяга силно града. Ниските води на Дунав допълнително затрудняват износа и сделките с чужбина намаляват³¹. През 1911 г. по процентен дял на износа сред деветте дунавски пристанищни селища (в групата е и Сомовит) Свищов вече е на шесто място (Marinova, 2016, p. 373).

От наличните сведения прави впечатление, че по-голяма част от търговските фирми, които продължават дейността си и след Освобождението са предимно събирателни дружества при солидарна и неограничена отговорност, само трима от тях са еднолични – Георги Н. Високов, Киро Ил. Вълев и Георги Янев. Тяхното сдружаване е на роднинска или приятелска основа и не включва съдружие с представители от други етноси. Освен в Свищов те отварят филиали на фирмата си и извън града – в Русе и София. Нито една от разгледаните фирми не влага

---

²⁸ Дунавски известия, III, 35, 6 юни 1897; 36, 13 юни 1897 г.

²⁹ Български търговски вестник, V, 218, 30 септември 1897.

³⁰ Подкрепление, I, 13, 28 април 1902.

³¹ Ратник, III, 38, 12 октомври 1903.

капитал, идващ от износ на зърнени храни и други селскостопански храни, или от внос на колониални и манифактурни стоки, дървен материал, сол и др. в отварањето на промишлено предприятие. Фирмите на „Братя Самоковлиеви“ и „Д. А. Буров & Сие“ пренасочва част от паричните излишъци в сферата на банкерството (сарафлък).

Свищовските търговци са сред първите усвоили модерните практики за водене на търговия, заимствани от Западна Европа. Те уверено ползват копирни книги за вписване на кореспонденцията си, водят двойно счетоводна отчетност, преговарят с редица европейски фирми, откриват кантори в чужбина и установяват значителни контакти. В следосвобожденските години те запазват широко използваната отпреди практика да влизат в сдружения, най-често на родова-приятелска основа, което се оказва положително при справянето с кризисни моменти. Натрупаният опит и капитал дава добра основа на търговците да се адаптират и успешно да се включат в следосвобожденската търговия. Независимо, че град Свищов загубва славата си на важен вносен – износен център в страната, търговията остава основна дейност в града.

Контактите на свищовските търговци, методите им на работа, доходността от осъществените операции, тяхната лоялност ще бъдат обект на изследване в следващо проучване.

REFERENCES:

- Bochev, St 1998, *Capitalism in Bulgaria*, Fondacia Bylgarska nauka I kultura, Sofia. (in Bulgarian)
- Bulgarian Almanac for 1894*, 1894, Pechatnitsa Liberalen klub, Sofia. (in Bulgarian)
- Bulgarian Almanac for 1895*, 1895, Pechatnitsa Petar A. Petrov, Sofia. (in Bulgarian)
- Bulgarian Almanac for 1896*, 1896, Pechatnitsa Liberalen klub, Sofia. (in Bulgarian)
- Bulgarian Almanac for 1897*, 1897, Pechatnitsa Govedarov, Sofia. (in Bulgarian)
- Bulgarian Almanac for 1911*, 1911, Pridvorna pechatnitsa, Pechatnica na Petar Glushkov Sofia. (in Bulgarian)
- Cenova-Tosheva, M 2011, *Svishtov family pedigrees*, Akademichno izdatelstvo “Cenov” pri SA “D. A. Cenov”, Svishtov (in Bulgarian)
- Drumeva, M 2018, *The economic development of Svishtov and the activities of the trade companies of Tsvyatko Radoslavov during the National Revival. Dissertation for awarding educational and scientific degree "doctor"*, Sofia. (in Bulgarian)
- Ganchev, St. 1929, *Svishtov (Contribution to his story)*, Pechatnica P. A. Slavkov, Svishtov, (in Bulgarian)
- Ivanov, M 2010, *Network capitalism. Bulgarian Commercial Bank and its companies. 1890-1914*, Gutenberg, Sofia. (in Bulgarian)

- Kostov, Ev, L Veleva, M Dimitrov, P. D. Penchev & P Stoianov, 2013, *Introduction to Economic History*, Izdatelski kompleks – UNSS, Sofia. (in Bulgarian)
- Marinova, M 2010, *Economic History, Part Two Bulgaria*, Faber, V. Turnovo (in Bulgarian)
- Marinova, M 2016, 'To the question of the change in the role of the Danube River and the Danubian cities in the foreign trade of Bulgaria (1878-1912)', in: *Proceedings of Centre for Economic History Research, Vol. I, The Urban Economy in the Bulgarian Lands through the Ages*, Varna, pp. 265-386. (in Bulgarian)
- Marinova, M 2017, 'The Private Credit in Svishtov in the period from the Liberation to the Wars (1912–1918) – an Overview', in: *Proceedings of Centre for Economic History Research, Vol. II, The Diversity of Bulgarian economic development through the ages*, Varna, pp. 388-405. (in Bulgarian)
- Popov, Zh 1994, *Atanas Burov. Life for Bulgaria*, Izdatelstvo na BAN, Sofia. (in Bulgarian)
- Roussev, I 2015, *The commercial modernity of the Bulgarian revival as a culture and practice. Research and springs*, Izdatelstvo "Rovita", V. Turnovo. (in Bulgarian)
- Slavev, Sl, Monev, V, Ivanov, R, Minev, Ignatov, I, Ruseva, M, Marinov, H, & Apostolov, Ya, 1980, *Svishtov in the past and today*, Otechestven front, Sofia. (in Bulgarian)

Correspondence address:

Emilia Vacheva – Assistant Professor
„D. A. Tsenov“ Academy of Economics
34, Treti mart str., 5250 Svishtov
Tel.: (+359 889 035535)
E-mail: emilia.vacheva@abv.bg